

Vesienhoidon toimenpiteiden toteutuksen tehostaminen ja kohdentaminen

Vesien tilan parantamiseksi on tarpeellista kohdentaa vesienhoitotoimet parhaalla mahdollisella tavalla. Vesienhoidon tavoitteiden tulee olla moninäkökuulmaisista ja tavoitteet tulee osata sanoittaa niin, että eri toimijoilla on mahdollisuus tunnistaa vesienhoitotoimien edut ja hyödyt entistä paremmin ja konkreettisemmin. Kun edut ja hyödyt tunnistetaan monitasoisesti, tukee se osaltaan vesienhoidon toteutuksen tehostamista ja kohdentamista. Toimijoiden tulee tunnistaa maa- ja metsätaloudessa jo käytössä olevia hyviä menetelmiä, joiden kehittämällä voidaan edetä kohti tavoitetta. Toimien tulee edelleen olla vapaaehtoisia. Neuvonta, koulutus ja tutkimus ovat tärkeitä, ja koulutuksessa on huomioitava myös oppilaitokset, joissa koulutetaan tulevaisuuden ammattilaisia. Vesien tilaan vaikuttavista tekijöistä ja toimenpiteistä tarvitaan ajantasaista tutkimustietoa. Veden laatua on seurattava jatkuvasti, jotta toimenpiteiden vaikutukset voidaan arvioida ja tarvittaessa suunnata toimia uudelleen. Neuvonnassa ja ohjauksessa tulee huomioida myös uudet maankäyttäjät, kuten uusiutuvan energian toimijat, joiden tulee huomioida hydrologiset asiat. Näiden toimijoiden aiheuttamat vesistökuormitukset eivät saa siirtyä maa- ja metsätaloussektorin vastuulle.

Maa- ja metsätalouden korvausjärjestelmät tulee pitää erillisinä, mutta niitä tulee voida käyttää sujuvasti rinnakkain valuma-alueen vesiensuojelun tehostamiseksi. Markkinalähtöistä rahoitusta tulee kehittää erilaisten korvausjärjestelmien lisäksi. Maa- ja metsätalouden vesiensuojelutoimenpiteiden tärkeimmät rahoituslähteet ovat CAP ja Metka, joiden kautta toimenpiteitä ohjataan yleisten ehtojen perusteella. Molemmat järjestelmät ovat kustannusperusteisia. Vesien suojeluhyötyjen mittaamista tulee kehittää, jotta vesiensuojeluhyötyjä saadaan myös arvotettua markkinalähtöisten mallien mahdollistamiseksi.

Selvitykset tuottavat taustatietoa vesiensuojelutoimenpiteiden kohdentamiseksi. Vaikka tietoa on vielä puutteellisesti, monin paikoin sitä on riittävästi. Vesienhoidon rahoitusta tulee kohdentaa enemmän käytännön vesiensuojelutyöhön.

Asiakirjassa todetaan, että vesienhoidossa ei ole riittävästi tunnistettu pohjaveden ja pintaveden välistä hydrologista yhteyttä. Jotta asiaa voidaan tarkastella laajemmin vesienhoidon suunnittelussa, tarvitaan lisää tutkimustietoa sekä ilmiöstä että toimista, joilla ongelmaa voidaan vähentää.

Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa

Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta on tärkeää vesiensuojelulle. Peltojen hyvä kasvukunto, joka sisältää toimivan vesitalouden ja maan rakenteen, on oleellista. Liiallisen veden poistuminen pelloilta vaatii ojitusta, mutta samalla maan tulisi pidättää mahdollisimman paljon vettä kasvien käyttöön. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaatii myös kasteluvien varastointia. Metsätaloudessa kunnostusojitus tulisi tehdä todetun tarpeen mukaan ja välttää liian syviä ojia. Valuma-aluekohtaisessa tarkastelussa tulee huomioida eri osapuolten tarpeet ja valuma-alueen maankäyttömuodot.

Happamien sulfaattimaiden huuhtouma kuormittaa vesiä ja sään ääri-ilmiöiden yleistyessä haittavaikutukset kasvavat. Tarvitaan tutkimusta uusien kustannustehokkaiden toimenpiteiden löytämiseksi ja maanomistajien tietoisuuden lisäämiseksi. Maa- ja metsätalouden hajakuormituksen vähentäminen onnistuu parhaiten vapaaehtoisuuteen perustuvilla toimilla sekä vesilain ja ympäristönsuojelulain kautta, ei kaavoituksella.

Talviaikainen kasvipeitteisyys vähentää mm. kiintoaineksen siirtymistä vesistöön. Koko maan peltoala on noin 2,2 milj. hehtaaria, joista vuonna 2023 talviaikaiseen kasvipeitteisyyteen ilmoitettiin sänkeä tai aitoa kasvipeitteisyyttä yli 1,8 milj. ha. Maa- ja metsätalousyrittäjien on kuitenkin huomioitava toimissaan vesiensuojelun lisäksi paljon muitakin tekijöitä. Esimerkiksi syysviljojen kylvö voi sääolosuhteiden vuoksi epäonnistua ja nurmille ei ole riittävästi käyttökohteita. Toisaalta jatkuva nurmipeite ja suorakylvö voivat lisätä liukoisen fosforin kuormitusriskiä. Vesistöjen varret ovat usein parhaita viljelymaita, jolloin niiden viljelyn rajoittaminen on taloudellisesti haastavaa. Raportissa todetaan, että ”Maa-alueille kohdistuvien, kuormitusta ennaltaehkäisevien vesiensuojelutoimien merkitystä ei vielä riittävästi ymmärretä, eivätkä pintavaluntaa pidättävät toimet ole vakiintuneet osaksi käytännön toimien suunnittelua.” Esitetystä väittämässä kyse on oletettavasti maa- ja metsätalouden toimijoiden ulkopuolisesta tiedon puutteesta sekä toimien tunnistamisen vajauksesta? Lisäksi herää kysymys, mihin perustuu väittämä siitä, että pintavaluntaa pidättävät toimet eivät olisi vakiintuneet osaksi käytännön suunnittelua.

Suosituksia ja ohjeita tarvitaan tuekseen taloudellisia kannusteita, joko yhteiskunnan maksamina korvauksina tai markkinoilta saatavina tuloina, jotta niiden painoarvo kasvaa.

Vaellusesteiden poistaminen ja vesielinympäristöjen kunnostaminen

Kalojen kulun turvaamiseksi koko uomaa tulisi tarkastella kokonaisuutena ja poistaa kulkuesteitä muiden töiden, kuten teiden peruskunnostusten, yhteydessä. Vesiensuojeluratkaisut tulee yhdistää tukemaan maa- ja metsätalouden vedenhallinnan tarpeita, jotta saadaan vähennettyä elinkeinoon haittaavia tulva- ja kuivuusriskejä.

Elinympäristöjen kunnostuksessa ja uhanalaisten lajien suojelussa tulee tunnistaa toimien ajoittainen ristiriitaisuus. Suojelutoimet voivat esimerkiksi vaikeuttaa ojien ja muiden uomien kunnossapitoa ja kunnossapidon haasteet taas osaltaan voivat heikentää lajien elinympäristöä. Ristiriitaisuuksista tulee olla avoin ja tilanteet tulee tunnistaa. Useimmiten oikeasuhtaisesti monia toimia on parempi vaihtoehto kuin tarjota vain yksittäistä ratkaisua.

Vesienhoitohankkeita on paljon, mutta niitä tulisi ryhmitellä laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja pidentää niiden kesto vaikuttavuuden kasvattamiseksi. Hankkeet tulee ohjata selvityksistä konkreettisiin toimiin sekä valuma-alueella että vesistöissä, ja toimien vaikuttavuutta tulee seurata paremmin. Vesiensuojelun tehostamisohjelma, Helmi-elinympäristöohjelma ja NOUSU-ohjelma ovat tuottaneet hyviä tuloksia. On tärkeää turvata näiden ohjelmien rahoitus ja toteuttaa niitä rinnakkain laajempien kokonaisuuksien luomiseksi.

Paikallisilla toimijoilla on haasteita omarahoituksessa, markkinaehtoisia rahoitusmuotoja tulee kehittää muiden rahoitusvaihtoehtojen rinnalle. Lisäksi hankkeet edistävät usein yhtä asiaa, niiden monivaikutteisuutta tulisi lisätä. Vesistökuunnostus tuo usein mahdollisuuksia esimerkiksi virkistykseen ja matkailuun, luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen laajemminkin kuin vain vesistön osalta sekä ratkaisun tuottamiseen maa- ja metsätalouden vesien hallinnan haasteisiin niin tulvariskin kuin kuivuusriskin näkökulmasta. Hankkeet tulee sitoa laajaan näkökulmaan. Silloin on myös mahdollista, että vesienkuunnostushankkeiden hyödyt osataan tunnistaa paremmin ja niiden positiiviset vaikutukset eri tarpeisiin kyetään osoittamaan konkreettisemmin. Hankkeissa on tarpeen rikkoa sektorirajat ja lisätä osapuolten yhteistyötä kokonaisvaikuttavuuden parantamiseksi. Maanomistajat on otettava mukaan sekä hankkeen suunnittelu- että toteutusvaiheeseen. Maanomistajat tulee tunnistaa aktiivisena toimijana ei ainoastaan informaation kohteena.

Vesienhoidon yhteistyön kehittäminen

Yhteistyö on edellytys vesienhoidon onnistumiselle. Yhteistyö tulee olla entistä vuorovaikutteisempaa, ei ainoastaan informaation antamista. Aidossa yhteistyössä jokaista osapuolta kuullaan arvostavasti eri näkökulmia kunnioittaen. Yhteistyön edistämiseksi on irrottauduttava tavasta esittää maanomistaja hankkeiden toteuttamisen esteenä. Hankkeiden toteuttamisen este on ennemminkin se, että maanomistajien kuuleminen koetaan vaikeaksi, koska esimerkiksi valuma-alueella on maanomistajia niin runsaslukuisesti ja heitä osallistetaan mukaan vasta toteuttamisvaiheessa. Hyviä kokemuksia maanomistajien osallistamisesta on jo olemassa ja niitä tulee hyödyntää. Koulutussektorin edustusta tulisi lisätä.

Maanomistajat kokevat usein, ettei vesienhoito hyödytä heitä merkittävästi ja että heidät sivuutetaan suunnittelussa. Tämä hidastaa tavoitteiden saavuttamista. Vesiensuojelu on olennainen osa vastuullista ja kestävästä maa- ja metsätaloutta. Nämä elinkeinot ovat riippuvaisia veden kierrosta, määrästä ja laadusta. Maanomistajat on otettava mukaan suunnitteluun alusta alkaen. On tärkeää, että vesiensuojelutoimet sovitetaan yhteen toimijoiden tarpeiden kanssa.

Vesienhoitosuunnitelmista puhutaan laajasti päivitysten ja kuulemisten yhteydessä, mutta muulloin tavoitteiden saavuttamatta jäämistä korostetaan. Vesienhoidon toimenpiteet ja suunnitelmat jäävät usein monille vieraksi. Viestintää tulee lisätä, jotta eri toimijat ja kansalaiset ymmärtävät vesienhoidon merkityksen. Viestinnässä tulee tuoda esiin enemmän myös onnistumisia.

Vesienhoidon työohjelma, suunnittelun aikataulu sekä osallistumismenettelyt

Työohjelman suunnitteluun, aikatauluun ja osallistumismenettelyyn meillä ei ole lisättävää.

Vesienhoitosuunnitelmaan laadittavan ympäristöselostuksen valmistelu ja sisältö

Ympäristöselostusta varten ei ole tarkoitus tehdä erillisiä selvityksiä, vaan tarkoituksena on hyödyntää olemassa olevaa tietoa. Korostamme, että tietoa tulee käsitellä lähdeaineistoa kunnioittain eikä johtaa tutkitusta tiedosta/aineistoista oletuksia ilman riittäviä perusteita. Samalla tulee tunnistaa ja tunnustaa olemassa olevan tiedon puutteet tai mahdollisesti vanhat aineistot. Tutkimusten osalta tulee huomioida, että vesistönkunnostustoimien vaikutukset näkyvät usein vasta pidemmän ajan kuluttua. Tutkimustuloksia hyödyntäessä tulee tunnistaa, minkä aikavälin toimien vaikutuksia kyseinen aineisto tunnistaa, jotta välttyään vääriltä johtopäätöksiltä ja oletamilta.

Virve Hindström

Asiantuntija

MTK-Satakunta

Markus Nissinen

Ympäristöasiantuntija

MTK-metsänomistajat